

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

№6(1)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 284 sahifa,
1-iyun, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijranovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woogyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Milliy xarakter tushunchasining pedagogik va aksiologik talqini.....	10
<i>Usmonova Muattar Bahadirjonovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning o'zini o'zi anglashida muloqotning o'rni	14
<i>Yaxshiboyeva Zuhra, Pardayeva Munisa</i>	
Maktabgacha ta'lim tizimida sog'lom turmush tarzi ko'nikmalarini shakllantirishning zamonaviy usullari	17
<i>Dilsora Shodmonova</i>	
Педагогические предпосылки развития билингвизма у детей в дошкольных образовательных учреждениях	24
<i>Истамова Нигора Азимжановна</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida neyrogimnastika texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik asoslari.....	29
<i>Saidova Nigora Olimovna, G'ulomova Shaxnoza Abdusalom qizi</i>	
Jismoniy tarbiya va sport: iqtidorli yoshlarni tanlash, saralash va ularni maqsadli tayyorlashning zamonaviy yo'llari.....	32
<i>Muxamedjanov Shovkat Muxrumovich</i>	
Yoshlar ma'naviy-axloqiy tarbiyasida tarixiy xotira, milliy meros va qadriyatlardan foydalanishning pedagogik asoslari.....	36
<i>Nomozov Muhammadyusuf Meyliqul o'g'li</i>	
Sport tashkilotlarida rahbarlik qilish va boshqarish.....	40
<i>Artikov Xayrulla Baxtiyarovich</i>	
Formation and Development Stages of Terminology as a Scientific Discipline	44
<i>Lola Mannobova</i>	
Lexicographic Features of Onomastic Units in English and Uzbek Dictionaries	48
<i>Berdiyeva Mashhura Tulqin qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining qobiliyat, qiziqish va o'rganish usullarini hisobga olgan pedagogik metodlar va dars rejaları	51
<i>Abdullaeva Gulmira, Egamberganova Yorqinoy Ollobergan qizi</i>	
Disputning ingliz romanlaridagi pragmatik va lingvokulturologik ko'rinishlari	55
<i>Abdumalikova Diyoraxon Rafiqjon qizi</i>	
O'yin texnologiyalarining aqliy rivojlanishida muammolari bo'lgan bolalar ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirishdagi o'rni	59
<i>Abdunazarov Abdumutal Olimovich</i>	
Auditoriyada va auditoriyadan tashqari jarayonda talabalar ijtimoiylashuvini rivojlantirish mexanizmlari	64
<i>Alimova Gulrux Farhod qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda kreativ fikrlashni rivojlantirishda interaktiv o'yin texnologiyalarining pedagogik imkoniyatlari	70
<i>Axtamova Mohinur O'tkir qizi</i>	
Oilaviy zo'ravonlikka uchragan ayollarni qo'llab-quvvatlashda mahalla va ijtimoiy xizmatlarning o'rni	74
<i>Dumarova Gulfira Kozimbekovna, To'liqinova Muxlisaxon Jamshid qizi</i>	
O'zbek milliy romanchiligida tarixiy haqiqat va badiiy talqin (Xayriddin Sultonning "Yaldo kechasi" romani misolida)	78
<i>G'aybulloyeva Parvina Samandar qizi</i>	
Aqli zaif bolalarda kommunikativ faoliyatning ontogeneza shakllanishi	82
<i>Hamraqulova Durdona Dilshod qizi</i>	
Neuroeducation va Phygital Learning asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarining kognitiv faolligini rivojlantirish metodikasi	87
<i>Hikmatova Yulduz Nuritdinovna</i>	

Autizm spektri buzilgan bolalarning ijtimoiy-pedagogik moslashuvining nazariy asoslari	91
<i>Shodmanxojiyeva Iroda Ne'matulla qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda nutq rivojlanishini qo'llab-quvvatlashda o'yin texnikalarining roli	95
<i>Jamolova Farida Fatillo qizi</i>	
Ta'lim qardosh tillarga yo'naltirilgan mtt direktorining boshqaruv kompetentligini rivojlantirish mexanizmlari (Qoraqalpog'iston Respublikasi misolida)	98
<i>Jumagulova Gulziya Madiyarovna</i>	
Oliy ta'limda talabalarning raqamli taqdimot va ommaviy nutq ko'nikmalarini axborot texnologiyalari vositasida takomillashtirish	103
<i>Junaydullayev Oxunjon Kaxorjon o'g'li</i>	
Boshlang'ich sinf ona tili darslarida o'yin texnologiyalari orqali nutq malakalarini rivojlantirish	107
<i>Maqsuda Maxsudovna Murodova</i>	
O'zbek tilida "nur" so'zining ko'chma ma'nolari	113
<i>Maxbuba Axatova</i>	
Bo'lajak tarbiya fani o'qituvchilarini kasbiy tayyorlashda raqamli texnologiyalar va interfaol metodlardan foydalanishning o'ziga xos xususiyatlari	116
<i>Misirova Nodira Tovbayevna, Nosirova Dilfuza Sa'dullayevna</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ingliz tilida og'zaki nutqini shakllantirishdagi qiyinchiliklar	120
<i>Nabiyeva Xilola Abdulmuratovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning ma'naviy-ma'rifiy qiyofasini shakllantirishning o'ziga xos xususiyatlari... ..	123
<i>Niyozova Maftuna Normaxmat qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida "Tarbiya" fanini tabiiy fanlar bilan integratsiyalash asosida ekologik tafakkurni shakllantirish.....	126
<i>Norbo'tayeva Iroda Yunusovna</i>	
Suzish vositalari yordamida talabalarning qo'l va oyoq mushaklarini rivojlantirish metodikasi	130
<i>Nosirov Sardor To'lqinjon o'g'li</i>	
Bo'lajak pedagoglarning metakognitiv kompetensiyasini rivojlantirishning didaktik imkoniyatlari	134
<i>Nosirova Ra'no Xamidovna</i>	
Dual ta'limda oliy ta'lim va maktabgacha ta'lim tashkilotlari o'rtasidagi hamkorlikning mazmuni.....	137
<i>Qoraboyeva Zohidaxon To'lanboyevna, Tursunbayeva Sevara Abdullo qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalar nutqida noverbal vositalarning roli	142
<i>Qurbanova Surayyo Tuynazar qizi, Maqsudboyeva Dilbar Olimjon qizi</i>	
Texnologiya fanini o'qitishda integrativ yondashuvning pedagogik zarurati va nazariy asoslari	146
<i>Qurbonmurotov Eldor Abdusaidovich</i>	
O'zbekistonning zamonaviy ta'lim muhitida o'zbek-rus bilingvizmi sharoitida o'quvchilar nutqining psixolingvistik xususiyatlari.....	149
<i>Qurdasheva Bonu Bexzod qizi</i>	
Xorij olimlari tadqiqotlarida prosotsial xulq-atvor namoyon bo'lishining o'rganilishi	153
<i>Rahimova Sarvinoz Odilboy qizi</i>	
Musiqqa fanlarini o'qitishda inquire-based learning texnologiyasidan foydalanish metodlari.....	157
<i>Raximova Dilbar Rizakulovna</i>	
Maktab rahbarining qaror qabul qilish uslubi pedagogik jamoa ijtimoiy faolligini rivojlantirish omili sifatida..	161
<i>Raximova Maryam O'tkir qizi</i>	
Yosh sportchilarda yurak-qon tomir tizimining morfofunksional adaptatsiyasi va sportchi yuragi fenomeni..	173
<i>Alimova Nasiba Adxamovna</i>	
Mintaqaviy iqtisodiyotda turizm klasterlarini rivojlantirishning zamonaviy yo'nalishlari.....	179
<i>Kurbonova Kamola Ilxomovna</i>	
Nutq madaniyati va notiqlik san'ati	183
<i>Mamadaliyeva Lola Shailyasovna</i>	
Molekulyar fizikada klasster yondashuvi asosida masalalar yechish samaradorligini oshirish	188
<i>Mirzamuratov Baxodir Fayzullayevich</i>	
Oliy o'quv yurtlari, sport tashkilotlari va sport marketingi tashkilotlari o'rtasidagi hamkorlikning zarurati.....	192
<i>Samatov Javlonbek Abdukayumovich</i>	

Bo'lajak biologiya o'qituvchilarida tolerantlik madaniyatini rivojlantirishning pedagogik asoslari	276
Xidirov Faxriddin Fozilovich	
Транслингвальные практики русскоязычных мигрантов в условиях многоязычной среды	280
Рахмонова Нилуфар Уткир кизи	

OLIV TA'LIMDA TALABALARNING RAQAMLI TAQDIMOT VA OMMAVIY NUTQ KO'NIKMALARINI AXBOROT TEXNOLOGIYALARI VOSITASIDA TAKOMILLASHTIRISH

Junaydullayev Oxunjon Kaxorjon o'g'li
 Quruqlikdagi qo'shinlar instituti katta o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy oliy ta'lim tizimida talabalarning raqamli taqdimot tayyorlash hamda ommaviy nutq so'zlash ko'nikmalarini axborot texnologiyalari (AT) vositalari yordamida rivojlantirish masalalari tadqiq etilgan. Bugungi raqamli iqtisodiyot va mehnat bozori oliy ma'lumotli mutaxassislardan nafaqat chuqur nazariy bilimlarni, balki o'z g'oyalarni vizual va og'zaki shaklda professional darajada yetkazib bera olish mahoratini ham talab qilmoqda. Maqolada multimedia texnologiyalari, bulutli platformalar, sun'iy intellektga asoslangan nutq trenajyorlari va interaktiv taqdimot dasturlarining (Mentimeter, Prezi, Canva, Microsoft PowerPoint va h.k.) pedagogik imkoniyatlari tahlil qilingan. Shuningdek, talabalarda ommaviy nutq oldidagi qo'rquvni yengish va vizual madaniyatni shakllantirish bo'yicha amaliy metodik tavsiyalar hamda eksperimental tadqiqot natijalari bayon etilgan.

Kalit so'zlar: raqamli taqdimot, ommaviy nutq, axborot texnologiyalari, oliy ta'lim, vizualizatsiya, sun'iy intellekt, interaktiv metodlar, soft skills (yumshoq ko'nikmalar), kommunikativ kompetensiya.

Abstract: The issues of developing students' software and information technologies (IT) in the form of human speech in modern higher education systems in Ushba are studied. The world economy and the labor market require highly educated specialists not only to have core theoretical knowledge, but also the ability to convey their ideas in visual and verbal form at a professional level. The article provides a pedagogical analysis of multimedia technologies, cloud platforms, interactive speech simulators for artificial intelligence and active presentation software (Mentimeter, Prezi, Canva, Microsoft PowerPoint, etc.). , practical methodological recommendations for overcoming material resources and observing visual culture in practice are presented, experimental research and description.

Key words: digital presentation method, speech, information technologies, higher education, visualization, artificial intelligence, interactives, soft skills, communicative competence.

Аннотация: В статье рассматриваются вопросы развития у студентов навыков работы с программным обеспечением и информационными технологиями (ИТ) в форме человеческой речи в современных системах высшего образования в Ушбе. Мировая экономика и рынок труда требуют от высококвалифицированных специалистов не только базовых теоретических знаний, но и умения профессионально доносить свои идеи в визуальной и вербальной форме. Представлен педагогический анализ мультимедийных технологий, облачных платформ, интерактивных симуляторов речи для искусственного интеллекта и программного обеспечения для активных презентаций (Mentimeter, Prezi, Canva, Microsoft PowerPoint и др.), практические методические рекомендации по преодолению материальных ресурсов и соблюдению визуальной культуры на практике, экспериментальные исследования и описание.

Ключевые слова: цифровая презентационная методика, речь, информационные технологии, высшее образование, визуализация, искусственный интеллект, интерактивность, мягкие навыки, коммуникативная компетентность.

KIRISH

XXI asr - yuqori texnologiyalar va global raqamlashuv davri. Zamonaviy mehnat bozorida mutaxassisning muvaffaqiyati nafaqat uning tor doiradagi kasbiy bilimlari, balki g'oyalarni to'g'ri tushuntira olish, jamoada ishlash va ommaviy auditoriya bilan samarali muloqot o'rnata olish kabi yumshoq ko'nikmalariga ham bevosita bog'liqdir. Oliy ta'lim muassasalari (OTM) bitiruvchilarining raqamli va kommunikativ kompetensiyalarini shakllantirish bugungi kunning strategik vazifalaridan biri hisoblanadi.

Ommaviy nutq an'anaviy ravishda faqat ritorika va tilshunoslik doirasida o'rganilgan bo'lsa, bugungi kunda u raqamli texnologiyalar bilan sintezlashdi. Zamonaviy ma'ruzachi yoki taqdimotchi faqat minbarda turib gapiradigan shaxs emas, u murakkab ma'lumotlarni vizualizatsiya qila oladigan, infografikalar bilan ishlaydigan va auditoriyani raqamli vositalar orqali interaktiv jarayonga jalb qila oladigan media-shaxsga aylandi.

Biroq, ko'plab tadqiqotlar va amaliy kuzatishlar shuni ko'rsatadiki, oliy ta'lim talabalari orasida ommaviy nutq so'zlash va o'z fikrlarini raqamli formatda savodli taqdim etishda jiddiy muammolar mavjud. Bularga misol qilib:

- auditoriya oldidagi psixologik qo'rquv (glossofobiya);
- taqdimot slaydlarini matn bilan to'ldirib tashlash (vizual savodsizlik);
- Axborot texnologiyalari imkoniyatlaridan faqat passiv rejimda (oddiy matn ko'rsatish) foydalanish;
- tinglovchilar bilan qayta aloqa (feedback) o'rnatilmaslik.

Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun oliy ta'lim pedagogikasiga yangi texnologik yondashuvlarni olib kirish talab etiladi. Axborot texnologiyalari (AT) nafaqat ma'lumot qidirish vositasi, balki nutq madaniyati va vizual taqdimot mahoratini oshiruvchi samarali pedagogik instrument bo'lishi lozim.

Bugungi kunda talabalarining taqdimot ko'nikmalarini rivojlantirish ko'p hollarda faqat mustaqil ish topshiriqlari sifatida beriladi. Ammo ularga "slaydni qanday tuzish kerak?", "ranglar balansi va tipografika qoidalarini nimalardan iborat?", "texnologiya yordamida nutq dinamikasini qanday boshqarish mumkin?" kabi tizimli qoidalar o'rgatilmaydi. Natijada, talaba tayyorlagan loyihalar vizual jihatdan zerikarli va samarasiz bo'lib qolaveradi.

Raqamli taqdimot ko'nikmasi - bu shunchaki slayd tayyorlash emas, balki axborotni strukturaga solish, vizual iyerarxiya o'rnatish va uni og'zaki nutq bilan uyg'unlashtirish san'atidir. Ommaviy nutq ko'nikmasi esa raqamli vositalar (mikrofonlar, prezentatorlar, ekranlar va onlayn so'rovnomalar) bilan ishlash jarayonida yangi bosqichga ko'tariladi. Shuning uchun, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari vositasida ushbu ikki ko'nikmani integratsiyalashgan holda takomillashtirish metodikasini ishlab chiqish o'ta dolzarb masaladir.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Ommaviy nutq va ritorika asoslari antik davrdan boshlab Arastu, Sieron, Kvintilian asarlarida tadqiq etilgan. Oliy ta'limda kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish masalalari o'zbek olimlaridan A.X.Xodjayev, R.A.Mavlonova hamda xorijiy olimlardan Dale Carnegie, Ken Robinson tadqiqotlarida keng yoritilgan.

Raqamli davrda taqdimot san'atini vizual jihatdan tashkil etish bo'yicha Garr Reynolds (Presentation Zen asari) va Nancy Duarte (Slide:ology asari) jahon miqyosida tan olingan konseptual nazariyalarni ilgari surganlar. Reynolds o'z asarlarida slaydlar minimalizm prinsipi asosida qurilishi kerakligini, matn o'rmini yuqori sifatli vizual obrazlar egallashi lozimligini ta'kidlaydi.

Duarte esa taqdimotni vizual hikoyachilik (storytelling) sifatida baholaydi. Uning fikricha: "Slaydlar - bu ma'ruzachining gapi emas, balki uning nutqini kuchaytiruvchi vizual dekoratsiyadir. Texnologiyalar bizga tushunchalarni vizual ko'rinishda tushuntirishga imkon beradi, bu esa inson miyasida ma'lumotning tezroq qayta ishlanishini ta'minlaydi."

Keyingi yillarda ta'limni raqamlashtirish sharoitida ommaviy nutqni VR (virtual borliq) va sun'iy intellekt (SI) yordamida rivojlantirish masalalari J.Bregman va M.Neumann kabi olimlarning tadqiqot ob'ektiga aylandi. Biroq, O'zbekiston oliy ta'lim tizimida aynan talabalarining raqamli taqdimot madaniyatini shakllantirishda pedagogik-texnologik modelni qo'llash masalalari hali yetarli darajada tizimli tahlil qilinmagan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot jarayonida oliy ta'lim talabalarining raqamli va notiqlik ko'nikmalarini baholash va takomillashtirish uchun quyidagi metodlar majmuasidan foydalanildi:

1. **Pedagogik kuzatuv va diagnostika:** Talabalarining an'anaviy darslardagi taqdimot loyihalari va nutqlari vizual hamda tarkibiy mezonlar asosida baholandi.
2. **Eksperimental darslar:** Talabalarga dars jarayonida an'anaviy dasturlardan tashqari yangi avlod raqamli vositalaridan foydalanish o'rgatildi.
3. **Anketalashtirish va so'rovnoma:** Talabalar ommaviy nutq jarayonida qanday qiyinchiliklarga duch kelishi va AT vositalari ularga qanchalik yordam bergani aniqlandi.

Tadqiqot Guliston shahridagi oliy ta'lim muassasalarining birida tahsil olayotgan 120 nafar bakalavr bosqichi talabalari ishtirokida o'tkazildi. Eksperiment guruhi talabalariga 3 oy davomida raqamli vositalar yordamida vizualizatsiya va ritorika qoidalari integratsiyalashgan holda o'tildi.

Tadqiqot doirasida oliy ta'lim jarayonida qo'llash mumkin bo'lgan axborot texnologiyalari vositalari funksional imkoniyatlariga ko'ra tasniflandi va tizimlashtirildi. Ularni dars jarayoniga tatbiq etish usullari tahlil qilindi.

An'anaviy Microsoft PowerPoint dasturi ko'pincha chiziqli (shablonli) fikrlashga olib keladi. Zamonaviy ta'limda esa quyidagi alternativlardan foydalanish yuqori samara beradi:

- 1. Canva va Adobe Express:** Bulutli texnologiyalarga asoslangan ushbu platformalar talabalarga tayyor professional dizayn andozalarini taqdim etadi. Bu yerda ranglar uyg'unligi (color palette) va shriftlar iyerarxiyasi avtomatik tarzda muvofiqlashtirilgan bo'lib, talabada vizual estetikani shakllantiradi.
- 2. Prezi:** Chiziqli bo'lmagan, dinamik taqdimot platformasi. U katta hajmdagi ma'lumotlarni umumiy xaritadan alohida detallarga yaqinlashtirish (zooming) effekti orqali ko'rsatish imkonini beradi. Bu talabaning tizimli fikrlashini yaxshilaydi.
- 3. Gamma App va Beautiful.ai (Sun'iy intellekt asosidagi vositalar):** Matnli kontentni kiritish orqali bir necha soniyada intellektual slaydlar zanjirini yaratadi. Bu talabaga vaqtni tejash va bor e'tiborini dizaynga emas, balki nutq mazmuniga qaratishga yordam beradi.

Ommaviy nutqning eng qiyin bosqichi - auditoriya diqqatini ushlab turishdir. Buning uchun quyidagi texnologiyalar qo'llanildi:

- 1. Mentimeter va Kahoot:** Ma'ruza yoki loyiha taqdimoti davomida real vaqt rejimida (QR-kod orqali) anonim so'rovnomalar, testlar va so'z bulutlarini (word clouds) yaratish vositasi. Bu tinglovchini dars yoki nutqning passiv kuzatuvchisidan faol ishtirokchisiga aylantiradi.
- 2. Padlet / Miro:** Interaktiv raqamli doskalar bo'lib, nutq davomida auditoriya o'z savollari yoki g'oyalari onlayn tarzda yopishtirib borishi mumkin.

Nutq texnikasini baholovchi sun'iy intellekt simulyatorlari talabalardagi glossofobiya (auditoriyadan qo'rqish) muammosini yechishda AI nutq murabbiylari inqilobiy yechim bo'la oladi:

- 1. Yoodli va PowerPoint Speaker Coach:** Ushbu dasturlar talabaning darsdan tashqari vaqtda mikrofoniga qarab gapirgan nutqini tahlil qiladi. U nutq tezligini (daqiqasiga nechta so'z), parazit so'zlarni (xo'sh, haligi, eee) ishlatish chastotasini, nutq ohangini va ko'z bilan kontakt qilish (kamera orqali) darajasini baholab, batafsil hisobot beradi.

Taqdimot va nutq sifatini baholash mezonlari talabalarning ko'nikmalarini ob'ektiv baholash uchun maxsus mezonlar jadvalda ishlab chiqildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Eksperiment jarayonida talabalarning boshlang'ich ko'nikmalari (an'anaviy uslub) darslar yakunidagi ko'rsatkichlar (AT vositalari bilan integratsiyalashgan uslub) bilan solishtirildi.

Matematik-statistik tahlillar va pedagogik testlar natijasida quyidagi ijobiy o'zgarishlar qayd etildi:

- 1. Vizual savodxonlik darajasi:** Eksperimentgacha talabalarning qismi slaydlarga ma'ruza matnini to'g'ri-dan-to'g'ri ko'chirib qo'yishgan (nusxa ko'chirish sindromi). Kurs yakunida esa talabalarning qismi infografika, ikonka va minimalistik vizual kontentdan foydalanishni o'rgandi.
- 2. Nutq sifati va psixologik tayyorgarlik:** PowerPoint Speaker Coach va Yoodli simulyatorlarida o'z nutqini kamida 5 marta sinab ko'rgan talabalarda auditoriya oldidagi hayajon darajasi sezilarli darajada kamaydi. Parazit so'zlardan foydalanish ko'rsatkichi kamayadi.
- 3. Auditoriya diqqatini ushlab turish:** Mentimeter so'rovnomalaridan foydalangan talabalarning nutqi paytida tinglovchilarning darsga jalb qilinganlik darajasi (faolligi) an'anaviy darslarga qaraganda 2 barobar yuqori bo'ldi.

Mezon guruhi	Baholanadigan jihatlar	Maksimal ball
Struktura va Tarkib	Hikoyachilik (storytelling) tuzilishi, kirish, asosiy qism va xulosaning mantiqiy bog'liqligi.	25
Vizual Madaniyat	Slaydlarda minimalizm, shriftlar o'qilishi, infografikalar to'g'ri qo'llanishi, "matn devoir" yo'qligi.	25
Notiqlik va Kommunikatsiya	Ko'z kontakti, nutq tempi, parazit so'zlardan xolilik, savollarga javob bera olish.	25

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, axborot texnologiyalari to'g'ri metodik algoritm asosida joriy etilsa, u nafaqat texnik ko'nikmalarni, balki insoniy muloqot va nutq madaniyatini ham shakllantiruvchi katalizator vazifasini bajaradi.

Olingan natijalar ko'plab g'arb tadqiqotchilarining fikrlarini tasdiqlaydi: talabalarga shunchaki "taqdimot tayyorlang" deyish yetarli emas, ularga raqamli muhitda axborot arxitekturasi yaratish qoidalarini o'rgatish lozim.

Biroq, texnologiyalarni oliy ta'limga joriy etishda ma'lum qiyinchiliklar va cheklovlar ham mavjud:

1. **Texnik ta'minot:** Hamma auditoriyalar ham yuqori tezlikdagi internet va interaktiv ekranlar bilan jihozlanmagan.
2. **Kognitiv yuklama:** Talaba ba'zida interaktiv vositalarga (masalan, o'yinlar yoki animatsiyalarga) haddan tashqari berilib ketib, nutqning ilmiy va fundamental mazmunini yo'qotib qo'yishi mumkin.

Shu bois, pedagogik muvozanatni saqlash o'ta muhim. Texnologiya -maqsad emas, u faqat maqsadga erishish vositasidir. Ommaviy nutqning asosi baribir jonli muloqot, mantiqiy fikrlash va argumentlar asoslanganligida qoladi. AT esa bu argumentlarni auditoriyaga vizual tarzda yetkazish qurolidir.

Oliy ta'limda talabalarning raqamli taqdimot va nutq ko'nikmalarini tizimli ravishda oshirish uchun quyidagi metodik algoritmi o'quv jarayoniga tatbiq etish tavsiya etiladi:

1. Slayd dasturlarini ochishdan oldin loyihaning matnli ssenariysi yoki kontseptual xaritasi tuziladi. Bu bosqichda faqat "Nima haqida gapiraman?" degan savolga javob izlanadi;
2. Canva yoki Gamma platformalarida taqdimot dizayni shakllantiriladi. Matnlarni qisqartirib, kalit so'zlar va infografikalarga o'tiladi. "1 slayd - 1 g'oya" qoidasiga amal qilinadi.

Talaba mustaqil ravishda PowerPoint Speaker Coach yoki Yoodli yordamida o'z nutqini kamida 3 marta sinovdan o'tkazadi va dastur bergan xatolarni tuzatadi.

Auditoriya oldida chiqish dars jarayonida amalga oshiriladi. Nutq davomida Mentimeter orqali talabalar bilan interaktiv muloqot qilinadi va yakunda guruh tomonidan anonim baholanadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Oliy ta'lim sharoitida talabalarning raqamli taqdimot va ommaviy nutq ko'nikmalarini takomillashtirish - shunchaki zamonaviy talab emas, balki raqamli jamiyatda raqobatbardosh kadrlar tayyorlashning fundamental shartidir.

O'tkazilgan ilmiy tadqiqot va amaliy tajribalar shuni ko'rsatdiki, axborot texnologiyalari (bulutli dizayn platformalari, interaktiv auditoriya vositalari va sun'iy intellekt trenajyorlari) talabalarning kommunikativ va raqamli kompetensiyalarini sezilarli darajada oshiradi. AT vositalaridan foydalanish talabalarda:

- axborotni tizimlashtirish va vizual ko'rinishga keltirish madaniyatini yuksaltiradi;
- auditoriyadan qo'rqish tuyg'usini kamaytirib, o'ziga bo'lgan ishonchni mustahkamlaydi;
- tinglovchilar bilan faol va dinamik aloqa o'rnatish ko'nikmasini shakllantiradi.

Kelajakda ushbu yo'nalishni rivojlantirish uchun oliy ta'lim o'quv rejalariga barcha mutaxassisliklar uchun "Raqamli prezentatsiya va professional ritorika" nomli maxsus modullarni kiritish hamda professor-o'qituvchilarning ham bu boradagi raqamli pedagogik mahoratini doimiy oshirib borish maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Reynolds, G. (2012). Presentation Zen: Simple Ideas on Presentation Design and Delivery. New Riders.
2. Duarte, N. (2008). slide:ology: The Art and Science of Creating Great Presentations. O'Reilly Media.
3. Mavlonova R.A., va boshqalar. (2010). Pedagogik texnologiyalar. Toshkent: O'qituvchi.
4. Xodjayev A.X. (2019). Oliy ta'limda talabalarning kommunikativ madaniyatini rivojlantirish metodikasi. Toshkent.
5. Bregman, J. (2021). The Impact of AI-based Speech Coaches on Public Speaking Anxiety in Higher Education. Journal of Educational Technology, 45(3), 112-125.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №6(1)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.